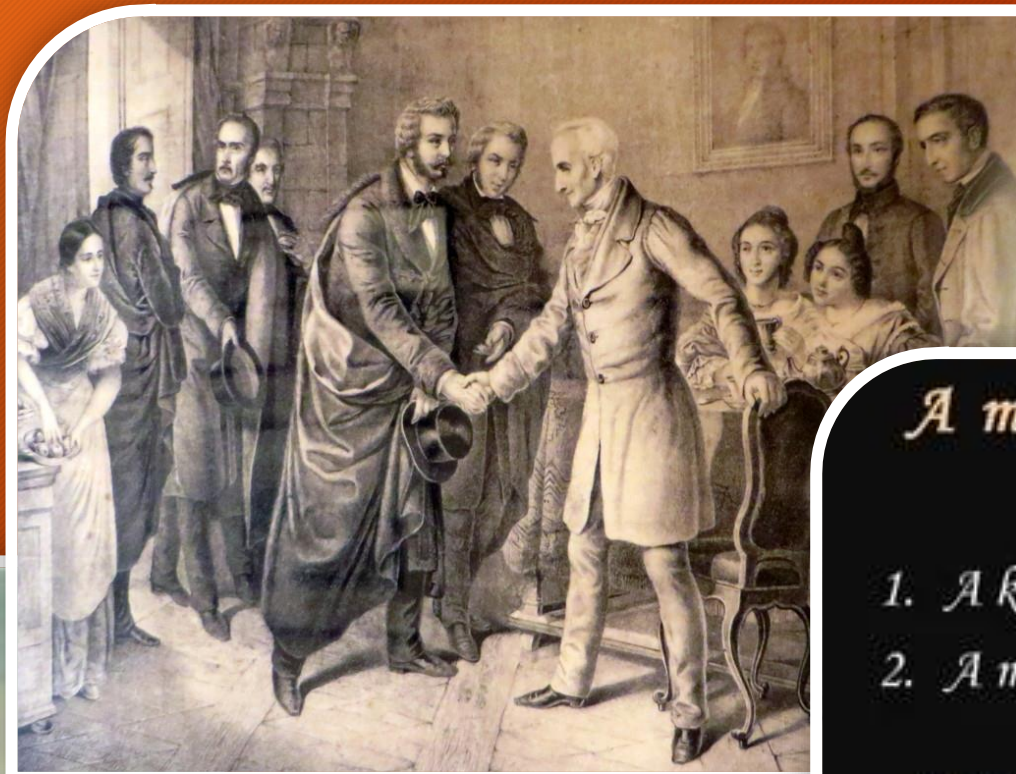

A nyelvújítás lényege, jelentősége

A magyar
felvilágosodás
1772-1825

*A magyar felvilágosodás
céljai :*

- 1. A kulturális elmaradottság leküzdése*
- 2. A magyar nyelv fejlesztése*

*„Jegyezd meg e nagy igazságot, hogy soha a földnek
golyóbisán egy nemzet se tehette addig magáévá a
bölcsséget, mélységet, valameddig a tudományokat
a maga anyanyelvébe bé nem húzta. Minden nemzet
a maga nyelvén lett tudós, de idegenen sohasem.”*

Bessenyei György

Készítette: Nagy Klára

Az ipari forradalom

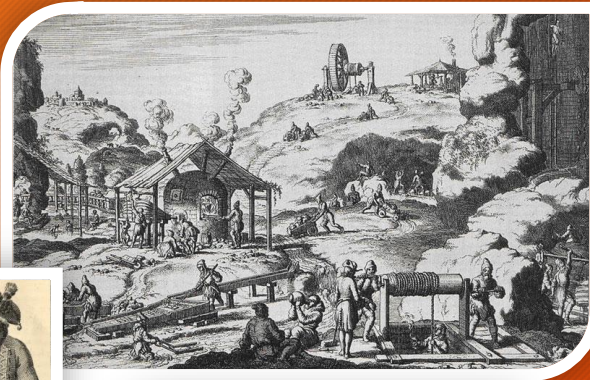
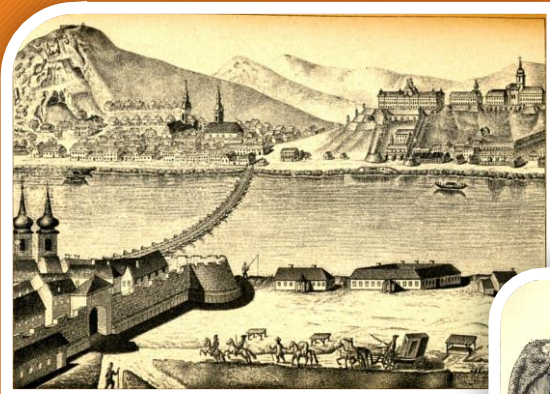

A Habsburg Birodalom a XVIII. században

Magyarország nemzetiségi viszonya a XVIII. században

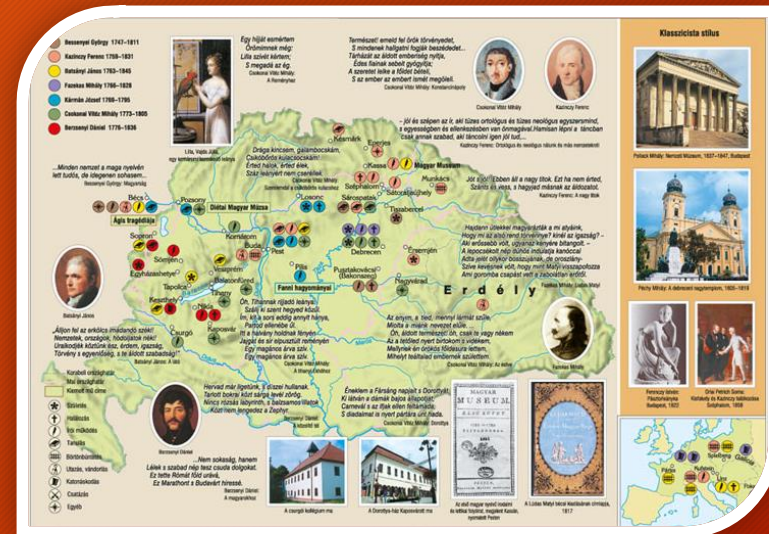

"Minden nemzet a maga nyelvén
lett tudós, de idegenen sohasem."

/Bessenyei György/

A magyar felvilágosodás 1772-1825

A magyar felvilágosodás

A kor irodalmi élete
Fő cél: a nyelvújítás
Bessenyei György
Kármán József
Batsányi János
Kazinczy Ferenc
Csokonai vitéz Mihály
Berzsenyi Dániel
Néhány további szerző

Mária Terézia és **II. József** intézkedései nyomán Buda a XVIII. századra az ország igazgatási központja lett.

A királynő az újjáépíttetett **királyi várba** helyezte el **nagyszombati egyetemet**,

II. József pedig a **Helytartótanácsot** és a **Magyar Kamarát** költöztette a városba.

A magyar nyelv elmaradottságának középpontba kerülését
II. József német nyelvrendeletének köszönheti.

Az ország felháborodása elérte, hogy **a magyar nyelv
rendes tantárggyá váljon**, illetve a **közhivatalnokoktól
megkövetelte a magyar nyelv tudását.**

A nyelv azonban a megfelelő kifejezések, szakszavak nélkül
alkalmatlan a feladatra.

Szükségessé vált a **nyelvújítás!**

NYELVÚJÍTÁS =

- ✓ a nyelvfejlődés mesterséges irányítása,
- ✓ a nyelv tudatos és
- ✓ szándékos alakítása,
- ✓ bővítése.

A nyelvújítás elsősorban politikai küzdelem volt.

Csak az 1844-i országgyűlés emelte államnyelvvé a magyart.

Írók, költők, nyelvészek tudatos tevékenységében realizálódott.

A szándékosság három irányban nyilvánult meg:

- 1. A nyelv bővítése.**
- 2. Az idegen elemektől (német, latin) való megtisztítása.**
- 3. Stilisztikai javítás.**

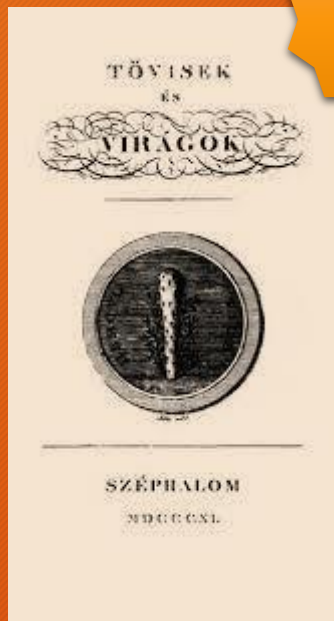

A nyelvújító mozgalom

- ❑ Vezéralakja Kazinczy Ferenc lett.
Nemcsak a szókincs bővítését tűzte ki célul, hanem ízlésújítást, stílusreformot is.
Célja egy olyan egységes irodalmi nyelv, „*fentebb stíl*” megteremtése, mely a művelt olvasókhoz szóló irodalom eszköze lehet.
- ❑ 1811-ben jelent meg *Tövisek és virágok* című munkája, amely egy 43 darabból álló epigrammagyűjtemény.
- ❑ Ez a mű robbantotta ki a nyelvújítási harcot, és kiélezte a vitát az ortológusok (= az újításokat ellenzők) és a neológusok (= a mozgalom támogatói) között.

1.

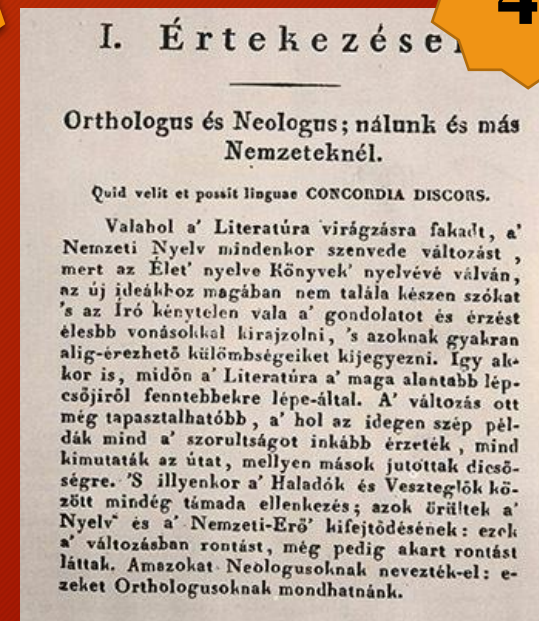
2.

3.

4.

A nyelvújítás vitái

1. A jottisták és az y-isták vitája.
2. A szóelemző vagy a kiejtés szerinti írásmód érvényesüljön? (*mondja* vagy *mongya*)
3. Melyik nyelvjárás legyen az alapja a nyelvújításnak?
4. Az élőbeszéd vagy az ősi magyar nyelv alapján újítsák meg a nyelvet?

1. A nyelv bővítése

- **Nyelvjárási szavakat tettek köznyelvivé.**

pl.: *betyár, burgonya, hullám, idom, kamat, bútor*

- **Régi szavakat elevenítettek fel.**

pl.: *aggastyán* (az Ágoston személynévből), *fegyelem, felújítottak régi személyneveket* (Béla, Gyula, Zoltán, Géza)

- **Idegen szavakat alakítottak át.**

pl. a latin *balanea* *bálna* lett, a német Leipzig pedig *Lipcse*.

2. A nyelv idegen elemektől (német, latin) való megtisztítása

- **1832: Az első magyar helyesírási szabályzat** bizonyítja a nyelvészet és az irodalom szoros kapcsolatát.
- Bessenyei: *"Minden nemzet a maga nyelvén lett tudós, de idegenen sohasem."*
- Ebben a korszakban formálódott ki véglegesen az **egységes magyar irodalmi nyelv**,
- **létrejött a művelt köznyelv.**
- **1844. évi II. törvénycikk: a magyar az államnyelv** (a latint váltja fel).

3. Stilisztikai javítás

- A nyelvújítással együtt járt a stílusújítás.
- Megújult a **szépirodalom**, a **társalgás**, a **tudomány stílusa** és
- kifejlődött a **publicisztikai stílus**.
- A nyelvvel és a stílussal való tudatos, sőt programszerű törődés hagyományként élt tovább.
- A szókincsgyarapítási törekvések is tovább hatnak.
- **1872: Magyar Nyelvőr** c. folyóirat.

Eredménye

- Kb. **10.000 akkor keletkezett szó még ma is él**, de a túl merészek eltűntek.
(pl. nyaktekerészeti mellfekvenc → nyakkendő)
- Nemcsak a szókincs, hanem **a szépirodalom, a társalgás, a tudományok stílusa is megújult.**
- **1832: A magyar helyesírás és szóragasztás főbb szabályai** (Vörösmarty Mihály).
- **1872**: megindul a **Magyar Nyelvőr** című folyóirat.
- **Megalakult a Magyar Tudományos Akadémia.**
- Vörösmarty részt vett az első nyelvtankönyv kidolgozásában. Megszerkesztette az első helyesírási szabályzatot (1832). Kialakult a köznyelv, az irodalmi nyelv. Ez a kettő lett az alapja a nemzeti nyelvnek.

Köszönöm a figyelmet!

A MAGYAR NYELV MÚZEUMA